

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ЗМІСТУ В УКРАЇНІ

Дана стаття охоплює питання проблематики виховання професіоналів у галузі мистецтва в Україні та використання світового досвіду в методиці художньої освіти в сучасних умовах.

Ключові слова: мистецтво, освіта, виховання духовності.

Данная статья освещает вопросы проблематики воспитания профессионалов в отрасли искусства в Украине и использования мирового опыта в методике художественного образования в современных условиях.

Ключевые слова: искусство, образование, воспитание духовности.

This article covers the issues of education professionals in the field of art in Ukraine and the use of international experience in the method of art education in modern conditions.

Key words: art, education, nurturing spirituality.

У більшості країн світу практичне втілення отримують ідеї перегляду системи і змісту професійної мистецької освіти, що проголошують створення належних умов для задоволення пізнавальних, професійних, загальноосвітніх, культурних потреб людини протягом усього життя. Значущість таких ідей гостро відчувається в наш час в образотворчому вихованні і навчанні. Образотворче мистецтво є унікальним, оскільки розв'язує завдання і проблеми, які за певних умов стають провідними у навчально-виховному процесі.

Образотворче мистецтво посідає провідне місце у формуванні особистості. В сучасній педагогічній практиці завдяки образотворчому мистецтву людина залучається до світу прекрасного. Це не лише канал одержання 90 % інформації про навколишній світ, а й дієвий засіб формування почуттєво-емоційної сфери людини. Від уміння бачити та сприймати залежить не лише розуміння світу природи і творів мистецтва, а й досконалість нашого мислення. Світ навколо нас прекрасний не тому, що художньо досконалий, а тому, що кожен індивід переносить на нього власне розуміння краси настільки, наскільки в нього розвинене бачення цієї краси. Тому так важливо розвинути в людях художньо-конструктивне бачення, що підносить інтелект, сприяє розвитку конструктивного, логічного мислення, формує специфічне пізнавальне поле. Мистецтво покликане реалізувати власну творчо-гармонійну суть, врівноважити чуттєву і

раціональну сфери свідомості людини. За Л. Виготським, мистецтво є «суспільною технікою почуття, а інтелектуальний і емоційний фактори однаково необхідні для творчості, оскільки почуття, як і думка, рухають творчість людини [2, с. 17-19].

Основою для розвитку творчого потенціалу є художньо-творчий процес, де визначальним чинником постають особистісні якості людини, її самобутність. Оскільки мистецтво безмежне, то творчий потенціал є процесом постійного пошуку з безмежною кількістю рішень, що вимагають глибокого самостійного переосмислення як учителем, викладачем, так і учнями, студентами. Знання з образотворчого мистецтва, вміння мислити в художніх образах, відчувати міру та естетичний смак, зорова пам'ять, об'ємно-просторове, цілісне бачення, логічне мислення – усе це в цивілізованому суспільстві потрібно не лише митцям, а й кожній людині, яка хоче скористатися з мистецького доробку для збагачення особистої естетичної культури, підвищення рівня інтелекту, гармонійного відчуття світу. Засобами педагогічного впливу, культури і мистецтва необхідно виховувати привабливість добра, краси доброго вчинку. Пріоритетними у вихованні і навчанні мають бути гуманістичні цінності, а творчість людини вважатися найвищою суспільною цінністю кожної нації.

Для сприйняття мистецтва у всій його багатовимірності важливо набувати художньої освіченості, знання національних культурних

традицій, культури і мистецтва інших народів. У цьому контексті актуалізуються вимоги щодо організації певної системи мистецької освіти та її змісту. Пріоритети гуманістичних освітніх технологій, системно-гуманітарний стиль мислення, комунікативно-інформаційна взаємодія визначають стратегію подолання кризи сучасної освіти як глобального загальносвітового і окремого національного явища. Реформування освіти в Україні відкриває перспективи становлення і самореалізації особистості як суб'єкта культури. При цьому особливо важливим є принцип наступності впровадження методології полікультурного навчання у системі професійної освіти, середніх і вищих навчальних закладах.

Проблема підготовки особистості у галузі образотворчого мистецтва вимагає комплексного підходу і врахування тих моментів, без яких неможливий практичний успіх. Вони пов'язані зі зміною парадигми, що відбулася на рівні свідомості сучасної людини: суспільно-політичні катаклізми та їх похідні, тотальна модернізація і технологізація життя. Технологічна орієнтація породжує небезпеку духовно-естетичного вакууму. Актуальною стає проблема естетичного навчання і виховання, яка вимагає принципово іншого підходу до організації системи мистецької освіти. Необхідність її впровадження відповідає вимогам Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Закону України «Про освіту», програми «Учитель». Настав час переглянути основні засади освіти. Не випадково ЮНЕСКО вважає своїми найголовнішими завданнями подолання загальносвітової кризи освіти та створення ефективної освітньої моделі ХХІ століття.

Сучасний стан української освітньої системи досить невтішний у зіставленні із законодавчим і матеріальним забезпеченням освіти у розвинених країнах [21, с. 34]. У різних країнах світу існують певні відмінності в підходах до системи і змісту мистецької підготовки в закладах різного рівня. Короткий огляд і узагальнення підходів до розроблення змісту мистецької освіти дають змогу виділити оригінальні риси національних систем і спільні світові тенденції. Реформа освіти у США орієнтована на наукове забезпечення навчального процесу, розвиток творчих здібностей і критичного мислення учнів та студентів, міжнародну конкурентноспроможність фахівців. Розроблені оригінальні програми з освіти і виховання, які започаткував Джун Пі, радник Президента Дж. Буша з гуманітарного циклу й освіти. Конгрес США асигнував на реалізацію програми технічної підтримки освіти близько 0,5 млрд доларів.

У США немає загальнонаціонального навчального плану з мистецьких дисциплін: тут виділено тільки базові предмети, серед них – мистецтво, для обов'язкового вивчення в усіх штатах, при цьому обсяг, зміст і технології художнього виховання в закладах різного типу дуже

різняються. Поряд з обов'язковими є велика кількість предметів на вибір. Крім офіційних, ефективно діють громадські механізми визначення освітніх стратегій [11, с. 45]. Загалом в освіті США діє принцип так званої контрольованої свободи вибору. Перспективи трансформації художньої освіти пов'язують з розвитком шкіл-магнатів із профільною спеціалізацією. У концепцію цієї моделі закладено ідею варіативності освітніх послуг, що втілюється завдяки введенню курсів на вибір за одночасної високої якості викладання.

Університетська система Сполучених Штатів оперативніше реагує на нові умови життя. Найменші професійні навчальні заклади – коледжі, підпорядковані місцевій владі, пропонують широкі послуги у нетехнічних галузях – наприклад, образотворче мистецтво. У великих містах такі коледжі відіграють значну роль в адаптації прибулих емігрантів художніх професій, створюючи умови для відвідування курсів англійської мови. Їх адміністрація частіше звертається до художніх майстерень, реставраційних, художньо-промислових, пропонуючи організувати навчання персоналу безпосередньо на самих підприємствах та установах за їх програмами. Приватний університет Дж. Вашингтона, розташований у столиці, пропонує широке коло навчальних програм. Заклад організовує короткострокові курси у Вашингтоні, Каліфорнії, Канаді і в європейських країнах. Жителі Вашингтона мають змогу відвідувати класичні вечірні курси. Згідно зі статистикою, сьогодні людина в середньому тричі протягом життя змушена змінювати професію. Тому таке велике значення має здатність адаптуватися до нових вимог, постійно поповнювати знання. Поширенню неперервного навчання сприяє зв'язок університетів з підприємствами та установами в мистецькій галузі. Нововведенням в освіті є застосування сучасних засобів зв'язку. Частина курсів транслюють у певному радіусі декілька годин, після чого учні задають викладачам запитання по телефону. Широко використовують для навчання телебачення. Тільки каталог АМСЕЕ нараховує 513 курсів на касетах від 28 університетів з 16 різноманітних спеціальностей, у тому числі теоретичних мистецьких.

Варто звернути увагу на підхід до концепцій художньо-естетичного виховання в різних країнах світу в найперших ланках освітніх систем, а саме навчальних закладах початкової і загальної середньої освіти, що здійснюють широку підготовку учнів до вибору мистецьких спеціальностей. В англійських країнах набули поширення різноманітні інтегровані курси з естетичним компонентом. Педагогічний процес естетизується за технологією створення естетичного поля, що передбачає чотири основні способи реалізації програми «Виховання мистецтва»:

1) розроблення інтеграційного курсу (об'єднання образотворчого, музичного, хореографічного, драматичного мистецтва), на викладання якого

відведено шосту частину щоденного навантаження; застосування «групового викладання», тобто співробітництва викладачів мистецтвознавчого циклу;

2) доповнення змісту кожної навчальної дисципліни естетичним компонентом («Естетика мовлення» тощо), диференційоване вивчення предметів мистецтвознавчого циклу;

3) періодичне проведення тематичних занять-блоків, де окремі мистецтвознавчі й загальноосвітні дисципліни інтегруються навколо спільних для них понять;

4) викладання мистецтва як базової основи загальної освіти («Образотворче мистецтво і математика» тощо).

У молодших класах багатьох шкіл на предмети естетичного циклу виділено 7 годин на тиждень, 80 % часу протягом дня відведено на художні заняття, де мистецтво виступає методологію навчання.

У Німеччині, згідно з навчальним планом початкової школи, на предмет «Художнє виховання, музика, праця» виділено 3 години на тиждень у 1-му класі та по 4 години на тиждень у 2-4-х класах. Середню освіту здобувають у таких типах навчальних закладів: основна школа, реальна школа і гімназія. Навчальним планом основної школи передбачено вивчення предмету «Художнє виховання» в 5-6-х класах по 2 години на тиждень, в інших цей предмет входить до складу обов'язково-вибіркових (2 години на тиждень), з 8-го класу входить до предметів «на вибір». У гімназіях дисципліни художньо-естетичного циклу посідають значне місце, їхній обсяг залежить від профілю закладу – гуманітарного, естетичного тощо [18, с. 23]. Інтеграція шкільних структур охоплює мистецькі дисципліни, особливо у вальдорфських школах. Малярство, ліплення та ін. безпосередньо влітаються в навчання з усіх предметів. Педагоги вважають, що глибина переживання важливіша за глибину навчання, тому образ – найкращий спосіб засвоєння матеріалу.

У Франції загальноосвітня школа складається з трьох рівнів – п'ятирічної початкової школи, чотирирічного коледжу (1 ступінь середньої освіти) та загальноосвітнього, технологічного чи професійного трирічного ліцею (2 ступінь середньої освіти). В початковій школі передбачено на блок предметів «Фізкультура, музика, мистецтво» від 6 до 8 навчальних годин. У багатьох школах введено поглиблене вивчення образотворчого мистецтва; в загальноосвітніх і технологічних ліцеях існують класи спеціальної підготовки з мистецтва. Мистецьку освіту проголошено пріоритетною галуззю; її реформування на всіх ступенях від материнської школи до ліцею передбачає залучення великомасштабних проектів, спрямованих на партнерство навчальних закладів з музеями та іншими установами культури, розширення форм спілкування учнів з митцями, відкриття нових класів художнього профілю, розроблення навчальних програм тощо.

Належну увагу приділяють мистецтву у Великобританії. Предмет «Мистецтво» в граматичних школах викладають у перші три роки навчання по 2 години на тиждень. З 4-5-го років навчання 50 % часу відводять на предмети на вибір. Застосовують блочний принцип – по чотири предмети з кожного блоку, до яких входять «Музика», «Образотворче мистецтво», «Дизайн», «Драма». У 4-5-х класах вивчають «Музику» (3 години) та «Історію мистецтв» (2 години). З 6-го класу обсяг мистецьких дисциплін залежить від профілів навчання: на природничо-науковому відділенні – 2 години на тиждень, на класичному – 7 годин. Як і в інших західноєвропейських країнах, у Великобританії широко розповсюджене переконання, що повноцінна середня освіта має базуватися на класично-гуманітарній культурі. Під час розподілу учнів з 4-го класу на паралелі, до паралелі А з переважно гуманітарним ухилом зараховують найсильніших учнів. На відміну від середньої школи, у початковій зазвичай діють комплексні програми, оцінюються міждисциплінарні знання й навички учнів; педагогічні колективи шкіл самі вирішують, як викладати предмети навчального національного плану – у вигляді окремих предметів чи у вигляді інтегрованих курсів, програмних модулів.

Високого рівня в художньому вихованні школярі досягла Угорщина. Протягом останніх років функцію основоположного документа для розроблення різних програм з мистецтва виконує державний освітній стандарт, який з кожним роком удосконалюється і перевидається в оновленому вигляді. Згідно з ним, предмети мистецтва охоплюють 16 % загального обсягу навчання в загальноосвітній початковій школі та майже 10 % – у старшій (для порівняння: в Україні у початковій школі мистецькі дисципліни становлять близько 7 %, а в старшій їх немає). Набули популярності загальноосвітні школи з музично-естетичним ухилом, які сприяють інтенсивному загальному розвитку дітей, зростанню успішності з інших предметів. Досвід угорських педагогів з музично-естетичного виховання вивчають у багатьох країнах світу.

Згідно з реформою системи загальної освіти Польщі, структура якої тепер складається з основної шестирічної школи, трирічної гімназії та ліцею або професійної школи, запроваджується інтегроване вивчення мистецтва. Зміст нового предмета «Мистецтво» тісно пов'язаний з іншими предметами: рідною та іноземною мовами, літературою, історією, фізкультурою тощо.

У Росії, згідно з останнім варіантом концепції освітньої галузі «Мистецтво», у 12-річній школі передбачено введення після вивчення музики і образотворчого мистецтва в початковій і основній школах інтегрованого курсу «Світова художня культура». На основі різних концепцій з базових предметів «Образотворче мистецтво» (1-7 класи), «Світова художня культура» (10-11 класи) розроблено різноманітні програми, які забезпечені навчально-

методичними комплектами. Створено програми художнього розвитку учнів молодших і середніх класів переважно на основі одного з видів мистецтва. Більшість інтегрованих курсів для початкової, середньої і старшої школи побудовано в межах традиційної схеми «література – музика – малярство».

У Японії, де традиційно приділяли увагу естетичним чинникам становлення особистості, в державних школах діють єдині програми, і кількість навчального часу на мистецький компонент доходить до 50 %. Образотворче мистецтво як комплексний курс, інтегрований з працею, опановують на основі поєднання національних традицій з вивченням світової художньої спадщини. У старших класах учні вибирають для вивчення не менше третини з повного циклу художньо-естетичних предметів.

Складовими системи професійної освіти в мистецькій галузі України, зокрема, в образотворчому мистецтві, є: художні училища, училища культури, училища декоративно-ужиткового мистецтва, театральні училища (сценографія, художник-декоратор), коледжі з мистецьким спрямуванням – вищі навчальні заклади (університет культури і мистецтв, Академія мистецтв, Академія образотворчого мистецтва і архітектури) тощо. Якщо дивитися ширше, то підготовку до професійної освіти здійснюють загальноосвітні навчальні заклади, позашкільні види освіти, ліцеї і школи з мистецьким спрямуванням. Виникає необхідність в узгодженні і новому змісті програми художньо-мистецької підготовки до професійного навчання.

В Україні образотворче мистецтво, як навчальний предмет, ще не має концептуально-перспективного самостійного шляху. Відкритим залишається питання достатнього забезпечення для успішного розвитку учнів засобами образотворчого мистецтва. Уявна простота назв предметів естетичного циклу (наприклад, малювання), недооцінка ролі і значення цієї дисципліни, відсутність кваліфікованих спеціалістів призводили того, що цей важливий навчальний курс керівники шкіл вважали другорядним, довантажували цими годинами вчителів інших предметів. Останніми роками розроблено концепцію стандарту загальної середньої освіти України, де важливе місце серед інших предметів відведено «Художній культурі», передусім, образотворчому мистецтву і музиці. Для системного засвоєння знань та гнучкого планування програма «Художня культура» пропонує до кожного розділу професійні канони, які склалися віками. Вона побудована так, щоб забезпечити реалізацію стандарту знань через творчий процес, застосувавши гнучкий підхід до вибору тематичних завдань. Якщо кількість тематичних завдань перевищує кількість занять, то вчитель має можливість вибрати теми на свій розсуд чи змінити їх. Структура програми дає змогу кожному вчителю образотворчого мистецтва виробити власний стиль та методику викладання, не обмежуючись тематикою.

Програма з образотворчого мистецтва передбачає гнучке планування, тому вона може бути використана для загальноосвітніх шкіл (1 або 2 години на тиждень), гімназій, ліцеїв, шкіл з поглибленим вивченням образотворчого мистецтва [16, с. 2].

Провідні вчені вважають, що розробляти методологічні і теоретичні засади загальної мистецької освіти і художньо-естетичного виховання в Україні треба на таких принципах:

- гуманізації і гуманітаризації;
- природовідповідності (врахування вікових особливостей) та культуровідповідності (забезпечення культурної спадкоємності поколінь);
- органічного поєднання універсальної (загальнолюдської), національної (державної) і регіональної (етнолокальної, краєзнавчої) складових змісту мистецької освіти; спрямування естетичного виховання на формування національної свідомості, патріотичних почуттів);
- систематичності, послідовності; наступності і доступності;
- єдності навчання, виховання і розвитку особистості;
- взаємозв'язку навчальної і позаурочної роботи, узгодження освітніх заходів і заходів дозвілля, гармонізації суспільних та родинних виховних впливів;
- цілісності, полі художності, інтегративності мистецької освіти;
- єдності художньо-естетичних знань, світоглядних уявлень, емоційно-ціннісного ставлення, умінь і творчості;
- комунікативної спрямованості, толерантності взаємин і спілкування;
- емоційної, духовно-енергетичної насиченості змісту художньої освіти та естетичного виховання;
- диференціації та індивідуалізації навчання і виховання, варіативності їхнього змісту, форм і методів;
- пріоритету інтерактивних, синергетичних технологій, спрямованих на духовно-естетичний саморозвиток особистості;
- безперервності, відкритості до змін і перспективності системи мистецької освіти та естетичного виховання [12, с. 74-75].

У процесі розроблення проекту Державних освітніх стандартів України [9] та Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах [12] було науково обґрунтовано доцільність нової структури освітньої галузі «Естетична культура (Мистецтво)». Тепер вона охоплює всі роки навчання в загальноосвітній школі з 1-го по 12-й класи і складається з трьох блоків, які забезпечуватимуть наступність, послідовність і цілісність змісту загальної художньої освіти, а саме:

1. Мистецтво (1-8-й класи).
2. Художня культура (8-11-й класи).
3. Основи естетики (12-й клас).

Розподіл програми курсу «Художня культура» на самостійні частини «Художня культура

України» і «Художня культура світу» зумовлено потребою всебічного опанування всіма учнями вітчизняної культури та диференційованого вивчення старшокласниками світової культури відповідно до профілів навчання: загально-освітнього, природно-математичного і спортивного (оглядово), суспільно-гуманітарного (детальніше), художньо-естетичного (поглиблено) [20, с. 28-29]. Авторська концепція курсу «Мистецтво» ґрунтується на засадах поліцентричної інтеграції, пошуку універсальних взаємозв'язків у художньому пізнанні й мисленні, які відбивають структурну ізоморфність явищ навколишнього світу [13].

Головні дисципліни – музичний і візуальний види мистецтва об'єднуються в тематичний цикл на основі загальної духовно-світоглядної орієнтації змісту, що відображає через художні образи ставлення людини до природного довкілля, людей, світу загалом. Елементи інших синтетичних мистецтв – хореографії, театру, кіно – інтегруються в основну двоскладову модель. Тематична структура курсу «Мистецтво» для початкової школи: 1-й клас – «Абетка мистецтва», 2-й клас – «Краса довкілля в мистецтві», 3-й клас – «Образ людини в мистецтві», 4-й клас – «Світ у мистецьких шедеврах».

Запровадження нового курсу «Мистецтво» не означає зникнення традиційно автономних художніх дисциплін, зміст яких, навпаки, може бути розширено за рахунок варіативної частини навчального плану. Згідно з концепцією Державного стандарту освіти, в Базовому навчальному плані на варіативну частину виділено в 1-2 класах 2 години на тиждень, у 3-4 класах – 3 години. У середній та старшій школі кількість годин варіативної частини плану поступово зростає (до 10 годин на тиждень). Таким чином, створено передумови для реального вибору педколективами, учнями і батьками предметів і курсів відповідно до потреб та інтересів особистості, можливостей школи. З'явився резерв для мистецького циклу, який у загальноосвітній школі завжди існував в обмежених рамках.

Впровадження програми дозволить виконати такі завдання: засобами образотворчого мистецтва формувати художньо-естетичне ставлення до дійсності, розвивати художньо-образне мислення, сприяти системному вивченню базових знань, використовуючи наступність у викладанні предмета від простого до складного, гнучке планування з високоемоційною багатогранною режисурою уроку, підвищувати ефективність і результативність занять образотворчим мистецтвом, створюючи атмосферу зацікавленості, емоційного задоволення, формуючи засобами мистецтва структуру уроків за законами краси, добра, любові. Програма дозволяє передбачати посилені для учнів завдання, забезпечивши їх реалізацію, розвивати художньо-конструктивне бачення та творчий потенціал учнів такими засобами, як розвиток відчуття краси й гармонії, вміння естетично оцінити навколишній світ і красу

життєвих явищ, спостережливість, зорове художньо-образне сприйняття та художньо-творче образне відображення. Вона передбачає підвищення інтересу учнів до знань шляхом вивчення основ образотворчої грамоти, поглиблення уявлень про мову образотворчого мистецтва. Складові програми сприяють розвитку художньої культури через пізнання законів композиції, розуміння ролі художнього образу, його емоційної оцінки та власної діяльності в усіх видах мистецтва, вміння оцінити мистецькі вартості.

Ще відповідальніше завдання постало перед професійними навчальними закладами середньої спеціальної і вищої освіти в галузі образотворчого мистецтва: необхідність оновлення змісту освіти, насамперед – вищої. Керівники вищих навчальних закладів усвідомлюють потребу вироблення нових стратегій розвитку, які б враховували виклики часу. У зв'язку з цим необхідно достатньо активно переглянути навчальні плани, програми, форми навчання з тим, щоб вони були сумісними з європейськими стандартами і відповідали високим вимогам підготовки спеціалістів образотворчого мистецтва. Останніми роками значно зменшилася кількість годин на професійно орієнтовані, а головне, фахові дисципліни – рисунок, живопис, скульптуру, основи композиції, кольорознавство тощо. Студенти повинні вміло користуватися різними художніми матеріалами, професійно застосовувати різноманітні техніки для роботи, працювати за логікою міжпредметних зв'язків. Брак необхідної кількості аудиторних годин унеможливило якісну професійну підготовку. До того ж викладачі фахових дисциплін налаштовані на впровадження таких педагогічних прийомів і методів, як моделювання, ігровий метод, порівняльний аналіз, метод проблемних ситуацій, колективні форми навчальної, творчої та оцінної діяльності студентів. Вони прагнуть знайти майбутніх фахівців з відомими митцями та їх творчістю, майстрами народної художньої творчості, народними промислами, традиціями, звичаями. В межах 2-4 годин на тиждень це практично неможливо.

До того ж наразі йдеться про уніфікацію змісту й методів освіти, що має змусити деяких чиновників відступити від застарілого погляду, уважно вивчати західний досвід навчального планування, викладання, форм і методів навчання, організації самостійної роботи студентів, які обрали привабливу спеціальність художника. Ми маємо максимально інтегруватися у світовій освітній простір, активно запозичувати ефективні технології навчання за умови збереження здобутого. Адже випускник мистецьких навчальних закладів мусить ще на студентській лаві розвивати в собі здібності до навчання і творчої праці протягом усього життя, набувати навичок спілкування, презентації власної творчої продукції, готовності до креативу, пошуків нестандартних вирішень мистецьких завдань.

Водночас потрібно враховувати кардинальні зміни в змісті і формах передачі знань. Тепер не

виходить раз і назавжди підготувати художника до професійної діяльності. Підраховано, що кожного року оновлюється 5 % теоретичних і 20 % прикладних знань. З деяких професій спеціальні знання знецінюються на 50 % через кожні п'ять років. Розв'язання проблеми – в переході до неперервного навчання протягом усього періоду активного життя, коли базова підготовка періодично поповнюється програмами додаткової освіти і саме базове навчання організується не як кінцеве, завершене, а як освоєння певного ядра професійних знань, що доповнюються набуттям знань суміжних галузей. Усе це приводить до необхідності організації різних форм другої вищої освіти, курсів, факультативів, семінарів [3, с. 41].

Окремо необхідно зазначити індивідуалізацію навчання у творчих мистецьких навчальних закладах, відбір і поглиблену підготовку обдарованих студентів з метою формування мистецької еліти країни. На основі базової програми масового навчання бакалаврів є можливість формувати модулі елітарної підготовки обдарованої молоді, здатної опанувати складні і напружені творчі завдання програми підготовки магістрів.

Такий підхід здійснює Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. Це єдиний в Україні багатoproфільний навчальний заклад художньої освіти, що має академічне спрямування і готує фахівців живопису, скульптури, графіки, театральньо-декоративного мистецтва, архітектури, реставрації творів мистецтва, мистецтвознавства та артменеджменту. За час існування Академія стала головним вищим навчальним закладом з підготовки кадрів українського образотворчого мистецтва та архітектури. У ній виховали близько 7 тисяч фахівців, сформувались всесвітньо відомі мистецькі школи М. Бойчука, Г. Нарбута, Ф. Кричевського. Протягом останнього десятиліття в Академії відкрито нові спеціалізації, збільшилась кількість навчально-творчих майстерень, у яких займаються художньою творчістю найбільш обдаровані випускники художніх училищ, університетів. Це майстерня станкового живопису, живопису і храмової культури, монументального живопису, театральньо-декоративного мистецтва, майстерня з підготовки художників кіно і телебачення, реставрації творів мистецтва, вільної графіки, книжкового мистецтва, графічного дизайну, скульптури, архітектурного проектування. Академія є відомим мистецьким осередком у світі. Досягнення в навчально-науковій діяльності, в підготовці творчих та науково-педагогічних кадрів, потужний науково-творчий потенціал і велика організаторська роль у розробці важливих напрямків підготовки фахівців визначили Академію як один із лідерів вищих закладів мистецької освіти в Україні. Тут великою мірою оновлено зміст освіти, впроваджено новітні методики щодо підготовки спеціалістів. Навчальний заклад підтримує наукові і творчі зв'язки з університетами Голландії, Греції,

Іспанії, Польщі та інших країн. На кафедрах працюють більше 20 академіків і членів-кореспондентів Академії мистецтв України та Української Академії архітектури, близько 50 докторів наук, професорів, стільки ж кандидатів наук, доцентів, 69 викладачів мають почесні звання, 14 педагогів є лауреатами Національної премії України імені Тараса Шевченка. Національна Академія образотворчого мистецтва і архітектури відіграє суттєву роль у формуванні духовного середовища в суспільстві, справі примноження культурних цінностей країни, підготовки і становлення мистецької еліти України. Діяльність таких лідерів мистецької освіти доводить, що надійшов час орієнтування мистецьких навчальних закладів різного рівня і ступеня на нові кроки у XXI столітті в справі професійної підготовки майбутніх митців.

Залишилось окреслити коло основних завдань в галузі. Необхідність реформування професійної мистецької освіти в Україні викликана потребою в таких заходах:

1. Реальне спрямування соціально-культурної політики на людину.

2. Правовий захист інтелектуальної власності як суспільної цінності і об'єкта авторського права.

3. Подолання відчуження культури та мистецтва від освіти, неперервність культуротворчого виховання і навчання: родина – дошкільне виховання – школа – вищі заклади освіти – післядипломна освіта та ін.

4. Функціонування окремих кафедр культури та мистецтва у класичних і педагогічних університетах.

5. Розробка системи культуротворчих педагогічних технологій для гуманітарних і природничо-наукових дисциплін; кожен предмет має розвивати в учнів, студентів властивими йому засобами навички творчості, здатність самореалізації як суб'єктів культури.

6. Розвиток системно-гуманітарного мислення педагогів.

7. Цілеспрямована підготовка педагогів до культуротворчого виховання та навчання учнів, студентів.

8. Розробка інтегрованих програм, навчальних посібників, спецкурсів, методичних рекомендацій з українського і світового мистецтва та окремих його видів; культури і мистецтва країн, мова яких вивчається в навчальному закладі; культури і мистецтва національних меншин тощо.

9. Запровадження державного екзамену з культури і мистецтва у педагогічних навчальних закладах [21, с. 50-51].

Такі міри можуть задовольнити потребу радикальної універсалізації здібностей спеціалістів образотворчого мистецтва, підвищення освітньо-виховних компонентів структури підготовки і перепідготовки мистецьких та наукових кадрів, удосконалення змісту навчання фахівців мистецької галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библер В.С. Диалог культур и школа XXI века // Школа диалога культур: Идеи. Опыт. Проблемы / Под общ. ред. В.С. Библера. – Кемерово, 1993.
2. Выготский Л.С. Психология искусства. 3-е изд. – М., 1986.
3. Гайков А.О. Двоступеневая система освіти: проблеми управління // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 40-41.
4. Грейсон Дж.К.Мл., О Делл К. Американский менеджмент на пороге XXI века: Пер. с англ. – М., 1991.
5. Грищенко Т. Традиції гімназійного музично-естетичного виховання і сучасна освіта // Рідна школа. – 2001. – № 1.
6. Державний стандарт початкової загальної освіти: Постанова Кабміну України № 1717 за 16.11.2000 р. // Поч. школа. – 2001. – № 1.
7. Дмитриева А. Поверить в собственные силы // Лицейское и гимназическое образование. – 2000. – № 2.
8. Дубовик О. Культурологічне забезпечення університетської освіти у США / Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта: Зб. наук. праць / Ред. кол.: І.А. Зязюн (гол. ред.), С.О. Черепанова (упоряд. і відп. ред.), Н.Г. Ничкало, О.П. Рудницька та ін. – Львів, 2000. – Вип. 5.
9. Костюк Г., Левчук Л., Рудницька О., Масол Л. та ін. Державний стандарт загальної середньої освіти. Художня культура (Проект) // Мистецтво та освіта. – 1997. – № 3.
10. Кремень В.Г. Освітня ідеологія та політика в Україні і світі // Учитель. – 1999. – №11-12.
11. Лещенко М. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання: Вид. 2 доп. – К., 1996. – 192 с.
12. Масол Л.М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Пед. газета. – 2001. – № 12.
13. Мистецтво (2-4 кл.): Програма для загальноосвітніх закладів України Л. Масол (наук. керівник, автор концепції) та ін. // Поч. школа. – 2001. – № 7.
14. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии // Под ред. С.А. Смирнова. – М., 2004.
15. Послеуниверситетское образование в США // США: экономика, политика, идеология. – 1993. – № 12.
16. Сліпак В. Образотворча система як технологічний комплекс – крок у XXI століття // Директор школи. – 2000. – № 11.
17. Смирнов И.П. Теория профессионального образования. – М., 2006.
18. Сравнительная педагогика: школьное образование за рубежом: Сб. науч. ст. / Под ред. В. Андреева. – Минск: НИО, 1999. – 119 с.
19. США: интенсивный расцвет непрерывного образования // Содержание, формы и методы обучения в высшей и средней специальной школе (зарубежный опыт). – М., 1987.
20. Художня культура (8-11 кл.). Програма для загальноосвітніх закладів України. – Тернопіль: Богдан, 2001. – 48 с.: Художня культура (1-11 кл.) / Л. Масол, Н. Миропольська. – К.: Шкільний світ, 2001. – 96 с.
21. Черепанова С.А. Людина культури у творчому синтезі філософії освіти та мистецтва: перспективи XXI століття // Гуманітарні науки. – 2001. – № 1.

Рецензенти: д.пед.н., професор Мещанінов О.П;
д.пед.н., професор Букач М.М.

© Макушин Ю.А., 2010

Стаття надійшла до редколегії 28.04.2010 р.